

ПРО ТИХ, КОГО НЕ ВИСТАЧАЄ...

ПАМ'ЯТІ НАЙРІДНІШИМ

3 березня цього року перестало битися серце головного редактора нашого журналу з 2012 року **Валентини Григорівни БЕВЗ**. Через місяць – 3 квітня – не витримало цієї втрати серце її батька – **Григорія Петровича БЕВЗА**, а ще через 10 днів пішла з життя і мати Валентини Григорівни – **Майя Анатоліївна**. Тяжка втрата для родини, для всіх, хто знав цих прекрасних людей, які все своє життя присвятили математиці та її викладанню. Цю статтю про своїх найрідніших написала Дарина Васильєва, донька Валентини Григорівни, яка також обрала математику своїм професійним шляхом і продовжила педагогічну династію.

Ви ніколи не замислювались, як утворюються педагогічні династії? Я вважаю, що певна кількість із них утворюється з великої поваги і любові до професії вчителя, яку культивують у родині. Коли інтереси людини збігаються з її сферою діяльності, коли людина робить те, що любить, і любить те, що робить, то нащадки, як губки, вбирають це захоплення і любов. Коли є з ким обговорити професійні успіхи чи негаразди, коли розмови в колі родини містять професійні терміни, коли бібліотека містить переважну кількість книжок педагогічної та методичної тематики, то нащадки природним чином набувають певних професійних знань.

Точно можу сказати, що династія Бевз народилася з любові до пізнання нового, любові до життя, любові до математики і педагогіки, а також з бажання зробити навчання математики доступнішим, цікавішим і ефективнішим.

У нашій родині кожен тим чи іншим чином пов'язаний із математикою або педагогікою. Але почалося, звісно, все з дідуся й бабусі.

Мій дідусь, Бевз Григорій Петрович, і бабуся, Бевз Майя Анатоліївна – люди з українських сіл, які доклали дуже багато зусиль, щоб здобути освіту в нелегкі для України часи. Але жагу до пізнання нового та постійне самовдосконалення вони пронесли через усе життя і прищеплювали її не лише своїм дітям, онукам, близьким, а й своїм учням.

Бевз (Острожинська) Майя Анатоліївна (5.12.1932 – 12.04.2021) – народилася у селі Маркуші Бердичівського району Житомирської області. Училася у сільській семирічці, а після її завершення вирішила поступати до

Бевз Майя Анатоліївна
5.12.1932 – 12.04.2021

десятирічки. Але десятирічка була в сусідньому селі, тож 3 роки ходила по 5 км в одну сторону, щоб здобути знання. Разом із нею починали ходити ще 15 учнів, а от закінчили лише троє. Після завершення десятирічки ще 2 роки працювала піонервожатою в школі у Маркушах. У 1954 р. вступила до Уманського учительського інституту. У цьому ж році вийшла заміж. З 1956 Майя Анатоліївна перевелася на заочний відділ Уманського учительського інституту і поїхала вчителювати (викладати математику) в село Хочине Олевського району на Житомирщині, а через рік перейшла в село Черняхівку, недалеко від Яготина Полтавської області.

Переїхавши до Києва, працювала в 52 школі з дня її відкриття. Паралельно ще заочно навчалася в Криворізькому педагогічному інституті.

Майя Анатоліївна читала математику в 52 школі м. Києва до 1987 року (до самої пенсії).

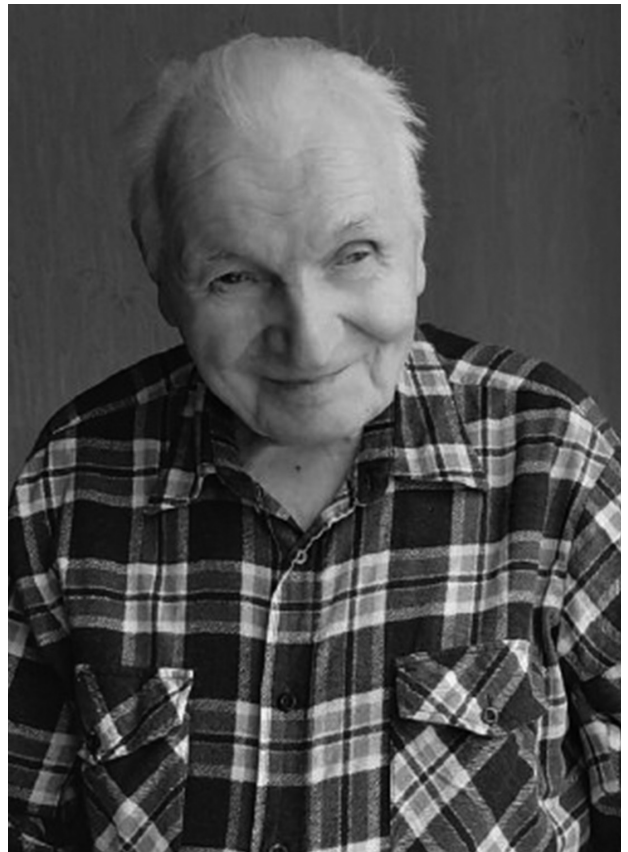
Ось як пише про неї у своїй книжці «Моя методика математики» Григорій Петрович Бевз: «За дружину у 1954 р. взяв студентку-першокурсницю Острожинську Майю Анатоліївну. Гарна, проста, привітна, із села – якраз по мені... Зустрічалися ми з місяць: я приїздив велосипедом з Верхнячки до Умані. Перед одруженням сказав, що збираюсь поступати до аспірантури, тому в перші роки може бути важко. Не злякалась...» [1].

Бевз Григорій Петрович (07.02.1926 – 03.04.2021) – народився в селі Війтівка (тепер Родниківка) біля Умані. У 1933 р. став школярем, але голод і важкі часи для родини не дали змоги закінчити 1-й клас.

З наступного року родина переїхала до Кривого Рогу, і він пішов до школи № 16. Два тижні навчався у 2-му класі, але з'ясувалося, що погано читає й пише, тож був переведений до 1-го класу. За це був дуже вдячний учителям, бо згодом став навчатися добре і з задоволенням. Помінявши упродовж чотирьох перших шкільних років п'ять різних шкіл через непевні часи, наступні 4 роки вже стабільно вчився у семирічній школі № 17 у Кривому Розі.

Згодом родина переїхала до Умані. Григорій працював учнем у слюсарній майстерні в Умані, помічником коваля у сільській Війтівській майстерні, а потім і слюсарем (ремонтував борони й плуги, сівалки та жатки). Потім також працював і у колгоспній майстерні. У тих майстернях багато чого навчився. Також грав на мандолині і скрипці на весіллях.

У 18 років, оскільки був «нестроевик», відправили його розбудовувати Донбас. Спочатку він працював у слюсарній майстерні, а потім перевели його в діючу шахту № 7 підземним електрослюсарем.

Бевз Григорій Петрович
07.02.1926 – 03.04.2021

Після закінчення війни послав документи до Криворізького гірничорудного технікуму, але документи не дійшли. Втративши свідоцтво про освіту, але маючи Похвальну грамоту про закінчення семи класів, спробував поступити в гірничий технікум у Лисичанську, але директор шахти розірвав на шматки виклик для здачі вступних іспитів. Через кілька днів ще раз поїхав до Лисичанська, попросив, щоб дали повторний виклик. Цього разу головний інженер дозволив дати відпустку для складання іспитів і з вересня 1946 р. Григорій став студентом технікуму. Добре вчився, але закінчувати технікум не збирався; намагався за рік опанувати програму 8 і 9 класів, щоб поступити на підготовче відділення інституту. У 1947 р. з «довідкою» про закінчення першого курсу хотів поступити на другий курс Уманського технікуму механізації. Не прийняли. Тоді спробував поступити до 10 класу Уманської СШ № 2 (десятикласників у школі (на всю Уманщину!) було лише 15). Написав на п'ятірки дві контрольні роботи з математики і твори з української і російської літератури, тому питання про те, чи закінчував 9 клас, не виникло. Із села Війтівка до Умані (7 км) щодня впродовж року приходив до школи, яку і закінчив у 22 роки з срібною медаллю.

Після закінчення середньої школи вирішив продовжити навчання в Київському університеті, та все ніяк не міг визначитися куди поступати – на математичний чи на філологічний (адже з дитинства захоплювався поезією і писав вірші, навіть випускний твір написав віршами). Але все ж документи подав на механіко-математичний факультет.

Конкурсів тоді майже не було, бо в Умані працювали два інститути, а випускників – менше 50. Медалістів зараховували без вступних іспитів і конкурсів. Але у приймальній комісії відповіли, що не пройшов за конкурсом.

Тоді поступив у дворічний Уманський учительський інститут. Навчався в інституті добре і продовжував цікавитися поезією, друкувався в інститутській стінгазеті та районній газеті.

Після закінчення 2-х років інституту відправили його вчителювати в Угловатську семірічку Христинівського району. Працював у 5–7 класах, читав математику і фізику, а також грав у драматичному гуртку та оркестрі, організованому вчителями. Потім працював у Івангородській і Верхняцькій середніх школах.

Паралельно з учителюванням, одразу після закінчення Уманського учительського інституту (1951 р.) поступив на третій курс Криворізького педагогічного. Швидко досклав «різницю» і став повноправним студентом-заочником фізико-математичного факультету.

Під час однієї зимової сесії в інституті оголосили конкурс на кращі вірші. Подав на конкурс три своїх вірші і з одним вибором перше місце.

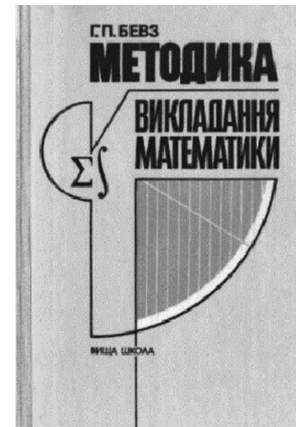
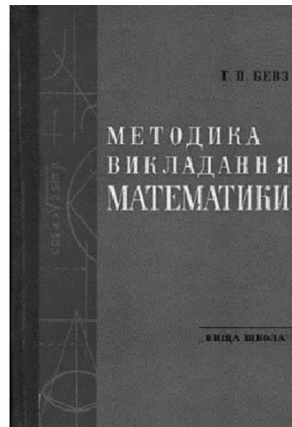
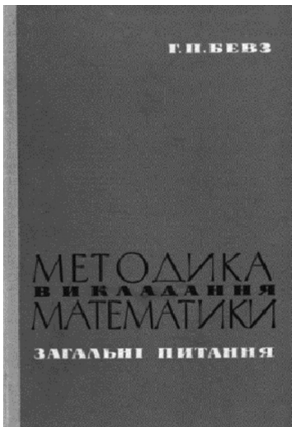
А ось як описує Григорій Петрович вибір свого подальшого шляху в автобіографічній книжці «Моя методика математики»: «Ще працюючи в школі, я підготував рукопис книжки «Простые числа» і надіслав до московського видавництва «Наука». Не надрукували, але прислали гарну змістовну рецензію. А мою задачу про числа Ферма надрукував журнал «Математика в школе», згодом її передрукували деякі відомі збірники задач. Послав замітку, яка спростовувала одне твердження з книжки «Из истории математики» І. Я. Депмана. Редакція журналу переслала її автору, той подякував мені за помічену помилку, і між нами зав'язалась тривала й змістовна переписка (зберігаю більше півсотні листів і листівок від нього).

Депман порадив мені і в аспірантуру вступати. Дуже щирими й актуальними навіть для сьогодення були його аргументи щодо вибору напрямку спеціалізації – суто наукового чи методичного, – які він виклав мені в одному з листів навесні 1954 р., фрагмент якого тут подається:

«Якби Ви питались моєї думки, куди піти – в математику чи в методіку, то я порадив би другий шлях. Аби сподіватися зробити в математиці щось серйозне, потрібно мати дуже багато даних. У методиці і в елементарній математиці можна зробити багато і для суспільства істотно важливого наполегливою працею, а в математиці наполегливість може виявитись безсилою. Сучасна математика вимагає гігантів, а стати після невтомної праці пересічним викладачем втузу – мабуть, все-таки малувато....».

***

Чому вибрав спеціальність «методика математики»? ... Математична наука – мов шахта. Перш ніж добувати з неї корисні копалини, потрібно до них добратися. Трапляється і так, що копають дуже глибоко, а нічого корисного не знаходять. А методика для мене – це мов уже розвідані поклади.

Провівши кілька тисяч уроків у різних класах, за різних умов, випробувавши десятки відомих і невідомих методів та прийомів навчання, я бачив, що потрібно вчителям, що корисно для методики. Залишалось тільки вміло зібрати його, систематизувати й переконливо подати. У вигляді статей, методичних посібників, дисертації».

Тож, Григорій Бевз поступив в аспірантуру під керівництвом Давида Мойсейовича Марергойза. Але перед закінченням аспірантури на таку саму тему в Ленінграді вже захистила дисертацію І. В. Баранова, тож подати до захисту свою дисертацію вже не зміг.

Після закінчення аспірантури направили його на роботу в Криворізький педінститут. Читав лекції з методики математики, теорії чисел і елементарної математики.

Нову тему дисертації сформулював собі сам: «Доведення в шкільному курсі алгебри» і у 1961 р. захистив дисертацію. Після захисту професор І. Є. Шиманський запросив його працювати на кафедру в Київському педагогічному інституті імені М. Горького на посаді в.о. доцента.

У 1965 р. у співавторстві з К. І. Швецовим у видавництві «Наукова думка» написав «Справочник по елементарній математике», яка згодом кілька разів доповнювалась і друкувалась великими накладками російською та українською мовами.

А далі Григорій Петрович написав серію книжок з методики математики: «Методика викладання математики. Математичні задачі і їх розв'язування» (1967), «Методика викладання математики. Загальні питання» (1968) та «Методика викладання алгебри» (1971). Книжка «Методика викладання математики» (1977) витримала три видання і за нею в Україні навчалися всі майбутні вчителі математики протягом чверті століття

З 1972 по 1983 року працював завідувачем кафедри математики і методики математики Київського педагогічного інституту ім. М. Горького. А 1993 р. вийшов на пенсію.

«Чому я не читав лекцій, ставши пенсіонером? Це – принципово. Стара людина не повинна вчити освічених молодих. Це правда, що мої діти й онуки, їхні ровесники знають більше за мене, наприклад, стосовно засобів навчання, нових методів, способів і прийомів.» [1].

Але продовжував писати книжки: «Геометрія чотирикутника» (2003), «Геометрія кіл», «Виховання учнів математикою» (2004); «Геометрію трикутника» (2005), «Геометрію паркетів» (2007) та «Геометрію трикутника і тетраедра» (2009). Ніколи не полишав поезію. Неодноразово брав участь у різних конкурсах і у деяких перемігав, писав збірки поезій. Його цікавила не тільки математика та методика математики, а й художня література, історія, педагогіка, соціологія

Григорій Петрович підготував кілька тисяч учителів математики, 20 кандидатів наук, надрукував понад 400 різних праць, близько сотні книжок, і серед них – чотири покоління підручників з математики для 5–11 класів, за якими й досі навчаються мільйони українських школярів. І не тільки українських: деякі з підручників перекладено російською, польською, румунською, угорською, кримсько-татарською мовами, надруковано шрифтом Брайля.

До створення нових підручників також заохотив обох своїх доньок – Валентину і Наталію. Разом вони уклали підручники і дидактичні посібники для учнів 5–11 класів.

Бевз Валентина Григорівна (26.04.1955 – 03.03.2021) – народилася у селі Маркуші Бердичівського району Житомирської області. Але в школу вже пішла у місті Києві. У 1972 р. закінчила школу № 174.

Бевз Валентина Григорівна
26.04.1955 – 03.03.2021

У 1972 р. вступила до Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького (нині НПУ імені М. П. Драгоманова), а в 1976 р. закінчила з відзнакою фізико-математичний факультет цього інституту за спеціальністю «Математика».

З 1976 розпочала свою педагогічну трудову діяльність в школі № 26 міста Києва на посаді вчителя математики.

З 1980 по 1991 викладала математику на кафедрі природничих наук підготовчого факультету для іноземних громадян Київського інституту інженерів цивільної авіації (тепер Національний авіаційний університет). Протягом цього часу неодноразово була на стажуванні в інших країнах: Камбоджа, В'єтнам, Лаос тощо.

Протягом 1987 – 1990 років навчалася в аспірантурі (заочна форма) Науково-дослідного інституту педагогіки за спеціальністю 13.00.02. – методика викладання математики. Її науковим керівником була старший науковий співробітник лабораторії фізики та математики Тамара Миколаївна Хмара.

Кандидатський мінімум не дозволили здавати в Київському державному педагогічному інституті, тож, поїхала захищатися у Москву.

У 1990 р. захистила кандидатську дисертацію на тему: «Методические основы построения системы стереометрических упражнений» (російською мовою) і отримала науковий ступінь кандидата педагогічних наук.

З 1991 р. працювала в НПУ ім. М. П. Драгоманова на посаді: асистента, старшого викладача, доцента (з 1994), професора (з 2008) кафедри математики та теорії і методики навчання математики.

Вчене звання доцента присвоєно у 1995 р.

З 2002 по 2005 рік – докторант НПУ імені М. П. Драгоманова. Її науковим консультантом був дійсний член АПН України, доктор фізико-математичних наук, професор Шкіль Микола Іванович.

24 квітня 2007 р. захистила докторську дисертацію на тему: «Історія математики як інтеграційна основа навчання предметів математичного циклу у фаховій підготовці майбутніх учителів» за спеціальністю 13.00.02. (теорія та методика навчання математики) і отримала науковий ступінь доктора педагогічних наук.

Валентина Григорівна Бевз успішно поєднувала наукову роботу з педагогічною. Читала лекційні курси «Історія математики» і «Методика навчання математики», а також авторські спецкурси: «Методичні основи побудови системи стереометричних задач», «Історія розвитку математичної освіти в Україні», «Математика як наука і навчальний процес», «Історія науки в шкільному курсі математики», «Інновації у навчанні математики». Керувала написанням курсових, кваліфікаційних і магістерських робіт, а також педагогічною практикою.

Лекції з історії математики також читала і в інших педагогічних університетах (в Умані, в Луганську, в Глухівові). На запрошення від МОН України та Інститутів післядипломної освіти систематично виступала на семінарах для вчителів математики.

Вона автор понад 500 наукових і методичних праць, серед яких підручники з математики, навчальні посібники для учнів і студентів, навчально-методичні посібники для студентів і вчителів, науково-методичні та популярні статті.

Зокрема вона співавтор Державних стандартів, програми та підручників з математики (1–6 кл.), алгебри (7–11 кл.), геометрії (7–11 кл.) для 12-річної школи і методичних комплектів до них.

Інший напрям наукової діяльності Бевз В. Г. стосується історії математики, її вивчення в університеті та використання у процесі навчання математики. Цим питанням присвячені роботи: «Історія математики у фаховій підготовці майбутніх учителів» (Монографія. 2005); «Історія математики: Тестові завдання для контролю знань з курсу «Історія математики»: Навч.-метод. посібник у 2-х частинах. – Ч. I. Тестові завдання (електронна версія); Ч. II. Методичні вказівки» (2004); «Практикум з історії математики: Навч. посіб. для студентів фіз.-мат. ф-тів педуніверситетів» (2004); «Історія математики» (2006) та інші.

Валентина Григорівна з 2000 року керувала аспірантами і докторантами. Під її керівництвом захистилися 11 аспірантів і 3 доктори педагогічних наук.

Неодноразово брала участь у міжнародних конференціях. Разом із Т. Л. Годованок, запо-

чаткувала Всеукраїнську студентську конференцію «Історія науки майбутньому вчителю», яка проводиться один раз на два роки на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Працювала в журналі «Математика в школі» – спершу заступником головного редактора (головним редактором була Хмара Т. М.), а потім і головним редактором.

Валентина Григорівна нагороджена знаком «Відмінник освіти України» (2004), нагрудним знаком «Василь Сухомлинський» (2006) та медаллю «За наукові досягнення» (2010).

У нашій родині не всі мають прізвище Бевз, але у цій статті лише про них. Про тих, кого вже з нами немає... Про тих, чий прізвища залишилися на діючих шкільних підручниках з математики... Про тих, кого не вистачає...

ЛІТЕРАТУРА

1. Бевз В. Г. Моя методика математики / В. Г. Бевз ; упоряд. і відп. редактор В. О. Тадеєв. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2021. – 584 с. : іл. – (Серія «Подвижники освіти»).